

מלאכת מחשבת

דיון לעומק בנושאים עיוניים ~ רעיונות והערות ~ בפרשת השבוע

פרשת השבוע "לך לך" (ובו ד' עניינים בביאור הפרשה ופרק "נחשבה")

"מתוך ההפיכה" (סיפור היסטורי מפעים מהעבר הלא רחוק)

פרק מ"א "להיבנות על חשבון החבר".

בסנהדרין (דף ע"ד ע"ב) "והא אסתר פרהסיא הוי" והיה לה למסור את עצמה למיתה ולא להיבעל לאחשורוש. ובגמ' איכא ע"ז ב' תירוצים, אביי מתרץ דקרקע עולם סגי ולפיכך פטורה. ברם רבא סובר דבזה לא די ואף אם היא קרקע עולם היה עליה למסור את הנפש על כך, וע"ז תירץ רבא דהנאת עצמן שאני, כלומר שכיון שאחשורוש לא כיון להעבירה על הדת רק נתכוון להנאת עצמו בכה"ג ליכא דין למסור את הנפש.

והנה אם שרה הייתה אומרת על עצמה שהיא אשת איש, והיו רוצים לקחתה, יש לדון שאולי הייתה צריכה למסור את נפשה למיתה כיון שהיא חייבת על ג"ע ואחרי שהודיעה להם שהיא אשת איש הרי יודעים הם שעל פי דיני ז' מצוות היא אסורה להם, אלא מאי הם רוצים שתעבור על הדת (אף שלמעשה הם חושקים בה מחמת יופייה, מכל מקום כיון שפקיע הדבר שאשת איש אסורה יש בזה משום העברה על הדת (משא"כ גבי אסתר שהסתירה את דבר היותה נשואה למרדכי והיו בטוחים בה כי היא בתולה לפיכך הוי הנאת עצמם), אבל אם היא תאמר להם שהיא רק אחותו של אברהם אי"כ הוי כאן בעילת פנויה ובכה"ג שפיר שייך לומר את סברת רבא הנאת עצמן שאני, וממילא אין לשרה חובה למסור את נפשה למיתה כשהיא אנוסה על הדבר. ואפילו אם נאמר ששרה כבר הייתה בגדר ישראל ויש כאן איסור עכו"ם הבא על בת ישראל דאיכא בזה נדון אם הוולד ממזר, דהיינו שיש כאן נדון של עריות, הרי למסקנא קיימ"ל ביור"ד (סי' קנ"ז ס"א ברמ"א ויעויין בט"ז) גוי הבא על בת ישראל אינו בכלל עריות.

ועל כן עדיף לשרה לומר על עצמה שהיא אחותו, כי אז אינה חייבת למסור את נפשה, כיון שלא יתכוונו להעבירה על הדת, בכך תציל את נפשה ואף הוא ינצל על ידי כך. אבל אם לא היה מציע לה לומר כן, בכה"ג הייתה חייבת לומר על פי האמת שהיא אשתו, כי יש מלבד איסור ג"ע גם איסור למעול מעל באישה, וכיון שקיימו את כל דיני התורה אף שעדיין אינם מצוים, נמצא שכעת היא נמצאת בסכנת חיים עצומה, מלבד אם יקדימו ויהרגו אותה מיד לפני שיבואו עליה, שאז

א) איך מציע אברהם אבינו לשרה כביכול לחטוא למען הצלת חייו? (בנוי ע"פ הסה"ק "דברי שאול" ועוד תוספות)

איתא בפרשה "ואמרו אשתו זאת והרגו אותי ואתך יחיו אמרי נא אחותי למען ייטב לי בעבורך וחייתה נפשי בגללך".

הפסוק כולו זועק תימה וצריך הבנה, קשה להבין את דברי אברהם אבינו לשרה כשמציע לה להסתיר את דבר היותה אשתו, כדי שינצלו חייו, שהרי זה נראה כאילו הוא מציע לה לחטוא עבור הצלת חייו, וזה דבר שאין לו מקום ולא יאומן על אבי האומה.

גם תמוה מה שאומר "והרגו אותי ואתך יחיו" שנשמע כאילו יש כאן קובלנה, מילא אם הורגים את שנינו ניחא, אבל קשה בעיני המצב שאותי יהרגו ואתך יחיו היתכן? והתימה השלישית שזועקת מאד, כביכול מציע אברהם לשרה הצעה מסחרית, אמרי אחותי ועל ידי כן ייטב לי בעבורך, ומהי ההטבה? מבאר לנו רש"י ז"ל שיתנו לי מתנות (נושא שיבואר בפני עצמו, שכן אברהם אבינו נמוע לקחת מתנות אפילו ממלך סדום בשעה שהוא מציע לו ואילו כאן הוא בא מעצמו ומבקש מתנות). כל זה צריך ביאור רחב מאד.

והנה באמת יש לבאר בראשונה, האם שרה הייתה עוברת על ג"ע דאשת איש אם אינה מוסרת עצמה למיתה. כידוע אשה היא קרקע עולם, אף שטאמר בתורה "ונכרתו הנפשות העושות" שהאשה השוותה לאיש באיסור עריות אף שהיא עצמה אינה פועלת כלום, כל זה רק כאשר היא רוצה בדבר ואז עצם רצונה והנאתה מהביאה משווה כביכול לאיש הפועל בה, כפי שנתבאר בתוס' בב"ק (דף ל"ב ע"א ד"ה איהו קא עביד מעשה) שעצם ההנאה מהדבר שיש לה וחפצה בעניין עושה אותה כאילו היא עצמה שייכת בעניין. אבל גבי שרה אמנו שוודאי משכב זה עבורה הוא לה לעינוי וממש אנוסה בדבר, אי"כ עדיין נחשבת כקרקע עולם. אלא מאי? איכא דין למסור את הנפש, שהרי עריות הן בדין יהרג ובל יעבור, והנה גבי אסתר הקשתה הגמ'

כמו כן יקשה על הגמ' בכתובות (דף ג' ע"ב) שהקשו בגמ' שידרשו לצנועות דאונס רחמנא שרי, והלא אין פטור אונס בעריות? ומכוח קושיות אלו הסיק ר"ת דאין דין עריות בבעילת עכו"ם משום דעליהם נאמר "זרמת סוסים זרמתם" א"כ אליבא דר"ת מותר היה לשרה להימסר לבעילה אף אם לא הייתה אומרת על אברהם שהוא אחיה שהרי אין כלל דין ערוה בעכו"ם? ברם אפשר דלכתחילה אם ניתן לעשות בדרך הקלה שכלל אין תובעים אותה לעבור על הדת על ידי שאומרת עליו שהוא אחיה ודאי דיש לעשות כן. אף שאין צריכים שיהיה הנאת עצמם כיון שבלאו הכי אין בזה זיקה של עריות, מכל מקום צריך שלא יראה כבעילה של אשת איש אלא של פנויה ועדיין צ"ב.

וב"דברי שאול" תמה, מפני מה לא הביא ר"ת לעצמו ראייה משרה עצמה שלא מסרה את עצמה למיתה, ואם היה בזה גילוי עריות, הרי ודאי שלא היה מועיל מה שאומרת על עצמה שהיא אחותו, שהרי את האמת היא יודעת שהיא אשת איש וברגע שיקרבו אליה חייבת היא למסור את עצמה למיתה כדי לא להיבעל, דזה שאונסים אותה והיא קרקע עולם נראה מדברי תוסי' אינו די, שהרי אם כן מה תמיהו על אסתר והלא עריות הוי ועל כן אף בצנעה חייבת היא למסור נפשה למיתה, והרי ברור שנלקחה באונס גמור והרי היא קרקע עולם כטענת אביי.

ועד כאן לא פליג רבא על אביי רק לענין קידוש ה', אבל לגבי עריות לכאורה די היה בתירוץ אביי שהיא קרקע עולם, ומינה שלכתחילה צריכה הייתה למסור עצמה אף בקרקע עולם, ועל כן צריך היה ר"ת לחדש שאין בעכו"ם שם עריות כלל ואינה צריכה למסור את הנפש, א"כ מהאי טעמא גופא גם שרה אינה צריכה למסור את הנפש על זה שהיא אשת איש וזה שאומרת שאברהם אחיה זה רק למנוע מעצמה את הנושא של העברה על הדת דבכה"ג הוי הנאת עצמם, א"כ יכול היה ר"ת להביא לעצמו ראייה חזקה לשיטתו ממעשה דשרה, וזו לכאורה תמיה עצומה.

עוד תמה שם ב"דברי שאול" דבאמת גם שיטת ריב"ם היא תמוהה, שהרי במעשה דאבימלך כתוב השב אשת האיש כי נביא הוא ותמיהה הגמ' (ב"ק דף צ"א) ואם לא נביא הוא לא בעי לאהדורי? ועל זה תירצה הגמ', השב אשת איש מכל מקום, ומה שאמרת הגוי גם צדיק תהרוג הלא הוא אמר אחותי והיא גם היא אמרה אחי הוא, נביא הוא וכבר לימד, אכסנאי שבא לעיר, על עסקי אכילה ושתיה שואלין אותו או על עסקי אשתו שואלין אותו? אשתך היא אחותך היא? מכאן לבן נח שנהרג שהיה לו ללמוד ולא למד. ותמה בדברי שאול על קושית הגמ' (למה נאמר השב אשת האיש כי נביא והלא כל אשת איש צריכים להשיב) והלא אפשר היה לומר דכך כוונת הפסוק, דאף שהוא נביא ויודע שלא נאסרה וא"כ השיב את הגזילה לגמרי ודילמא לא בעי ממנו מחילה על שצער, אפילו הכי צריך הוא לבקש

כבר לא תהיה אשת איש ולא תצטרך למסור את נפשה אחר כך. ברם אם ירצו לבוא עליה לפני שיהרגו אותו ויתבעו אותה שתמסור עצמה למיתה (אף שאפשר שיאנסו אותה ולא ימיתו אותה, אבל יהיה עליה ללחום עמהם עד מסירת נפש). על כן אברהם הורה לה כדן שעליה לומר אחי הוא כדי שבעצם היא תציל את עצמה וממילא גם לו ייטב בעבורה שעל ידי זה יחיה. ולפי זה באמת לא עשה כאן מסחר בחייה וודאי שלא הציע לה לחטוא, שהרי לא אמר לה למסור עצמה לביאה אלא שתאמר על עצמה שהיא אחותו ואז לא יתכוונו רק להנאת עצמם ובכך תהיה פטורה מלמסור את הנפש.

ולפי זה יש לפרש את דברי הפסוק באופן הזה: ואמרו אשתו זאת וא"כ יהיה, אותי יהרגו ואותך יחיו, אף שלא תרצי בכך, ועל כן כדי שלא יהיה כך, שוודאי לא תרצי שיהיה מצב שיהרגו אותי ואותך יחיו בעל כרחך, על כן אמרי עליך שאת אחותי ואז תהי מותרת בדין, ממילא גם לי ייטב בעבורך וחייתה נפשי בשבילך, שהרי אף יהיו מוכנים לתת לי עבור זה מתנות.

(אמר הקטן נ"י, לפי זה אין זו סיבה אלא סימן. כלומר, אברהם אבינו אינו חפץ במתנות שלהם, שהרי רחוק הוא מזה כרחוק מזרח למערב, אלא שאם המצרים יהיו מוכנים אף לתת לו מתנות הוי אומר שוודאי שאת הנפש יתנו לו כשלל, א"כ יש לומר שרק רצה לומר לה עד כמה תועיל העצה הזאת, שהרי אפילו יתנו לו עבור זאת מתנות. הגם שיבעלו אותה, מכל מקום לא גרמה לכך שהרי תיבעל בין כך וכך, בין אם תאמר על עצמה אחי הוא ובין אם תאמר שהיא אשת איש, נמצא שאין היא מוסרת עצמה לביאה אלא הרי היא אנוסה גמורה, ומה שהיא אומרת אחי זה רק כדי להציל את חיו ואינה נחשבת שעשתה מעשה עבירה כדי להציל חיי בעלה, שהרי היא קרקע עולם וזה נגד רצונה, על כן פסק לה אברהם שמותר לה באופן הזה להסתיר את דבר היותה אשת איש ואינה משקרת בזה שאומרת שהוא אחיה, שהרי היה כאן סוג של אחווה כפי שרש"י מבאר במעשה עם אבימלך ודו"ק היטב).

ברם באמת כל זה הוא לשיטת ריב"ם ז"ל שסובר דדין מצרי הבא על בת ישראל כדן ביאה של עריות שחייבים למסור על זה את הנפש, לפיכך הייתה חייבת שרה למסור את נפשה למיתה אם הייתה אומרת שהיא אשת איש, ברם כידוע ששיטת ר"ת (כתובות דף ג' ע"ב תוד"ה ולדרוש להו) שביאת מצרי ולא רק מצרי אלא כל בעילת עכו"ם אינה מצריכה למסור את הנפש, שכן תמה על קושיית הגמ' בסנהדרין והא אסתר פרהסיא הווי, משמע שכל הקושי של הגמ' היה בגלל קידוש ה' שהיות וידעו מזה כולם נחשב שעשתה זאת בפרהסיא (כלפי חילול ה') ואיכא בזה דין יהרג ואל יעבור א"כ איך עברה על זה אותה צדקת, אבל אלמלי כן אם היה בצנעה ממש מותר היה לתת עצמה להיבעל לאחשורוש והלא מלבד דין קידוש ה' יש כאן דין עריות והרי בדין עריות חייבים למסור את הנפש אפילו בצנעה?

ונראה לי ליישב דלא קשיא כלל, שהרי רק מדין ישראל חייבת היא למסור את הנפש בגי'ע אבל בן נח אינו מוזהר למסור את הנפש שהרי הוא אנוס ומה לי אם תאמר שהיא אשת איש או אחותו, בין כה וכה אם יאנסוה היא פטורה? כל הנדון של ה"דברי שאול" שייך רק לשיטת ה"פרשת דרכים" שהאבות יצאו מכלל בני נח אף לקולא ודנים אותה לחלוטין בכל דיני ישראל, הן לחומרא והן לקולא, ועל כן חייבת היא למסור את הנפש כדן ישראל ופטורה על ביאת עכו"ם גם כדן ישראל, ודו"ק היטב.

אלא שכלל לא ברור העניין אימתי יצאו האבות מכלל בני נח, דראיתי שרוצים לומר שרק משעה שקיבל עליו אברהם מצות מילה ובא לברית במילה וטבילה, אבל קודם למילה עדיין לא הייתה חלות גרות גמורה, וא"כ אף אם החמירו האבות על עצמם לשמור מצוות מכל מקום ודאי לא היה זה בגדר ישראל גמור רק לחומרא וא"כ בלאו הכי אין להחמיר למסור את הנפש אם בן נח פטור בכה"ג, שהרי אם אינו חייב הוא כמאבד עצמו לדעת דהוא רוצח ואף בן נח מוזהר ע"ז מהפסוק "ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש" וצ"ע בעניין.

ב) בעניין שרצה אברהם לקבל מתנות מהמצרים.

איתא בפרשה (פר' י"ב פס' י"ג) **"אמרי נא אחותי למען ייטב לי בעבורך וחייתה נפשי בגללך"**.

ובפרש"י למען ייטב לי בעבורך, יתנו לי מתנות. וכפי שאכן נתקיים הדבר אחרי מכן (פס' ט"ז) "ולאברם היטב בעבורה ויהי לו צאן ובקר וחמורים ועבדים ושפחות ואתונות וגמלים".

והדברים צריכים עיון רב, שהרי לקמן (פר' י"ד פס' כ"ב כ"ג) גבי מלך סדום שרצה לתת לאברהם מתנות, אברהם מסרב לחלוטין, כפי שנאמר "ויאמר אברם אל מלך סדום הרימותי ידי אל ה' קל עליון קונה שמים וארץ אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך ולא תאמר אני העשרתי את אברם". ובפרש"י: שהקב"ה הבטיחני לעשרתי, שנאמר ואברכך וגו'". הרי אומר שאברהם אינו רוצה מתנת בשר ודם כדי שיראה ישירות את הברכה באה מהקב"ה ולא דרך מתנת בשר ודם שיאמר, לי יש יד בעושרי! וא"כ למה כאן הוא מוכן לקבל מתנות?!

ברם באמת מזה גופא לא יקשה כל כך, שהרי להיפך יש לשאול, למה אברהם לא יכול ליטול מתנה מידי מלך סדום, אם משום ההבטחה של הקב"ה שיעשירו ואינו רוצה על כן את עושרו מידי מלך סדום, מאי קושיא? והלא ידוע שיש לקב"ה שלוחים אין יעבור העושר אל האדם, וא"כ אולי צינור של השפע הוא דרך מלך סדום ולמה זה עומד בסתירה להבטחת הקב"ה, שהרי אין שום כוחו שפועל מאליו, אלא הכל נפעל מאתו יתברך,

מחילה, משא"כ באשת איש שאינו נביא ואינו יודע שלא נאסרה עליו לא הוי כלל השבה, למה לא ניסתה הגמי לתרץ בכזו פשטות? אלא ע"כ כשיטת ר"ת, דאין איסור גם באשת איש אחרת, כיון שאבימלך לא יכול היה לעולם לאסרה על בעלה וא"כ מה לי אשת איש מה לי אשת נביא?

וחידוש עצום הביא שם בשם אביו, דלעולם גם אליבא דריב"ם אינה ביאה גמורה, רק עיקר האיסור שלה הוא מצד "ומעלה מעל באישה" שהרי בגדה בבעלה (וכעין שיטת המהרי"ק גבי מזנה בטועה כסבורה מותר הדבר דאסורה על בעלה משום דמעלה בו מעל). על כן אף לשיטת ריב"ם שרה לא הייתה נאסרת על אברהם, כיון שביאתה הייתה באונס גמור ולא ניחא לה במשכבו, על כן רצה ליישב בזה גם את שיטת ריב"ם, דכיון ששרה אומרת שנאנסה בעל כורחה מותרת היא לבעלה לבוא עליה כי זה היה נגד רצונה, זה תורף דברי דברי שאול בעניין.

ואלמלי שנאמרו הדברים שם, קשים הדברים להיאמר, שהרי כל הילוכו של הריב"ם, שאין הגילוי של "זרמת סוסים זרמתם" משווה לביאת העכו"ם דין משכב בהמה ואין זנות לבהמה (כסברת ר"ת, שהרי מהאי טעמא הפקיע זנות של עכו"ם מדין גילוי עריות, דאין זנות לבהמה), אלא לעולם שם ביאה גמורה הוי עליה ולפיכך נאסרת היא על בעלה כדן מזנה על בעלה, וכוונת הפסוק רק להפקיע שאין לעכו"ם יחוס כבהמה, וא"כ היאך נעשה פלגין בזה, שריב"ם יודה לר"ת שאין דין גילוי עריות שצריכים למסור את הנפש ע"ז, רק הוא חולק בעצם חידוש הדין של ר"ת שאשה שמזנה עם עכו"ם איננה נאסרת על בעלה.

דכל הראיות שהביא ריב"ם נוגעים רק לגבי דין מעלה מעל לאסרה לבעלה, אבל "חפצא" של עריות למסור על זה את הנפש לא הוי, ולא ידעתי איך עושים פלגין בזה, דלגבי עריות הוי רק זרמת סוס (אבל לא הוי משכב בהמה שאסורה בלאו הכי על איש ואשה, אבל אין זו חפצא של עריות אלא גדר אחר, שהתורה אסרה משכב בהמה כתבל, וזה שייך רק בבהמה בפועל, אבל גוי אינו עריות כבהמה ואינו גם בהמה לאשווי ליה משכב בהמה) ולגבי לאסור את האשה לבעלה הוי כמזנה עם איש שאסורה עליו וצ"ע"ג.

והקשני אחי הגאון ר' צבי שליט"א, דתינח אם יצאה שרה מכלל בן נח ואפילו לקולא, שפיר אפשר לומר דאינה צריכה למסור את הנפש על ביאת גוי, משום כסברת ר"ת דאין ביאה לעכו"ם, אבל הרי כמעט לרוב המפרשים האבות יצאו מכלל בני נח רק לחומרא (כיון שלא הייתה קבלת התורה ודין עם ישראל), אבל לא לקולא, וא"כ יש לנו לדון את העניין כביאת בני נח שמוזהרים על בעולת בעל, וא"כ אף אם היא תאמר אחי הוא אסורה היא מדין עריות כדן בעולת בעל?

לך, לפי שההסתפקות בהכרחי מצליח בעוה"ז ובעוה"ב, בעוה"ז לפי שהקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם, והשמח בחלקו, ניצל משלשתו! ומיישר האדם להצלחת העולם הבא, שיעבוד את יוצרו עבודה תמה ולא יתעסק בזולתו, וע"כ אמרו, אשריך בעולם הזה וטוב לך בעולם הבא" עכ"ל.

במשפטים קצרים אלו טומנים יסודות של אושר החיים, כי באמת ההון הרב הוא לרועץ לאדם, כי ככל שיש לו ממון יותר משקיע הוא את עצמו בהבל ההבלים וכולו נסחף אל התהומות עם השחתת המידות רח"ל, אבל כאשר אדם מסתפק במה שצריך הרי יש לו חיים נעימים ושלווים, הוא אינו זקוק לאף אחד ואינו מתחרה באף אחד ואז יכול ראשו להיות פנוי כולו להשי"ת ובתכלית האמיתית אם יזכה! לקבל מתנות מזמין הרס הכל! הוא מתרגל לממון שאינו צריך לו וגם לא עמל עליו, ממון זה טומן בחובו רק הרס והשחתה לעצמו ולעולם. על כן ברור שאברהם ששלט בכל גופו, עד שהקב"ה המליכו אף על אבריו הלא רצוניים, ודאי שבראש מעיינו לא לקבל שום מתנות מאחרים, ואם כן מתעצמת אצלנו בעצם קושיא נוראה על אברהם, וביותר תתמה על כך שרה, כשעוסקים על התכלית של הצלת חיים, יעמוד אברהם ויהרוס את כל משנת חייו עליו עמל וטרח ויקבל מתנות?! הרי זה הפלא הכי קשה להבנה.

אלא מאי? כאן טמון העניין שבא אברהם לבאר לשרה אשתו: חלילה וחס, לרגע קט אין כוונתי ליטול מהמצרים מתנות, אדרבה העיקר מה שחשוב לי להציל את החיים, אלא שאין דרך איך להציל את החיים בלי לעשות מעשה שיביא את החיים שלי לשלל.

כי הרי אם המצרים היו יודעים את האמת ששרה היא נשואה ואין כל סיכוי לקחתה בדרך הכשרה, ברגע זה מיד מתחילות המזימות הנוראות ואצלם חיי אדם לא יעמוד מנגד, הם ירצחו אותו ויקחו אותה בעל כורחה, כי ברור שיקל להם יותר, אם אברהם לא יפריע להם לסיפוק תאוותם, אבל אם הם יסברו שהיא אחותו ופנויה וניתן להשיגה בדרך המותרת, בכה"ג לא יפעלו און לרצוח אותו ויקחו אותה בכוח, כיון שיש חוקים מסודרים ומלכות מצרים היא מלכות מתוקנת, בה אין עושים מעשי חמס בריש גלי, ועל כן מדרכי הנימוס ישתדלו להשיגה בדרך היתר (וגם כלל הוא לא שביק איניש היתרא ועביד איסורא, אלא שיש לגמגם אם אצל ערלים כלל זה קיים).

לפיכך יש לאברהם עצה נפלאה ביותר, שהם יציגו את עצמם כאח ואחות, ובאופן הזה הם יבקשו את הסכמתו כאח הממונה עליה וירבו מוהר ומתנות כדי לזכות בה, נמצא שכל המתנות הן רק היכי תמצוי לזה שיוכל אברהם אבינו לחיות, א"כ אין המתנות הללו נכנסות בגדר הלא הכרחי שאינו נצרך ומפריע לעבודת הבורא, אלא אדרבה היא הצלת חיים ולא על זה הוזהר

שהוא סיבת כל הסיבות ועילת כל העילות, וא"כ מה כאן הסתירה?

ואולי הכוונה היא, אם היה מלך סדום נותן לו באופן שהוא יודע שהוא כלום, אלא הוא רק הדרך להעביר ועיקר כוונתו בנתינה כי הוא חש את הכרת הטוב כלפי אברהם שפדהו מרדת שחת, יתכן שהיה לוקח ממנו, אבל כיון שאברהם יודע שבאמת הרי כל כספו של סדום היא כח השחתה ורק רע נפעל ממנו וגם הנתינה שלו רק למען טובת עצמו, שיעריכו את נתינתו וגם הוא יחוש אח"כ שאברהם התעשר דרכו, כסף כזה אברהם אינו רוצה מחוט ועד שרוך נעל.

אבל אצל המצרים לא חש אברהם אבינו את הסתירה להבטחתו של ה' וא"כ אפשר שמהם מותר ליטול לו מתנות. ברם יש לתמוה מאד, והלא כתוב מפורש אומר "שונא מתנות יחיה" אין זה טוב לאדם לצפות למתנת בשר ודם, וכפי שאנו מבקשים בכל עת "ונא אל תצריכנו, לא לידי מתנת בשר ודם ולא לידי הלוואתם" (הגם שזה כבר יותר דרך כבוד והרי הוא לבסוף יעמול וישיב? ברם גם זה נהמא דכיסופא לצפות לידי בשר ודם, אלא הבקשה הנכונה "כי אם לידך המלאה הפתוחה וכו' שלא נבוש ולא נכלם לעולם ועד" כשהדרך היא שהאדם עושה את השתדלות למטה כדי לקיים את מאמר הפסוק "בזיעת אפיך תאכל לחם" והקב"ה משפיע את השפע בצינור של ברכה, אבל מתנת בשר ודם אין זו דרך השתדלות ויש צפייה לטובת האדם).

עוד יש לתמוה על הסיוס "וחייתה נפשי בגללך" על מה אברהם מבקש, רק על שתהיה נפשו לו לשלל, א"כ איך זה מתקשר לרישא "למען ייטב לי בעבורך" שיתן לי מתנות על מה בעצם עומד אברהם ומבקש, על חיים או על מתנות? (וגם קודם יש להקדים את החיים ורק אחרי כן יש מקום לצפות למתנות ולא להפוך את הסדר קודם לצפות למתנות ורק אחרי כן לסיים ולא רק שאקבל מתנות אלא אזכה להישאר בחיים)

וב"דברי שאול" מבאר את הדברים בטוב טעם, דכתב הרמב"ם (פרי"ב מהלכות זכיה הלכה י"ז) "הצדיקים הגמורים ואנשי המעשה לא יקבלו מתנה מאדם אלא בוטחים בה' ברוך שמו לא בנדיבים, והרי נאמר ושונא מתנות יחיה".

והרב המגיד ז"ל ביאר בעניין שיש לסלוד מקבלת מתנות: הטעם הראוי לכל משכיל, להסתפק בהכרחי, ולא יבקש מותרות, ותהי נפשו חשובה על קניינו. וכבר אמרו חז"ל סוף מסכת פאה וכבר הביא הרב הלכה ז"ל הלכה זו (פרי"ב מהלי מתנות עניים) כל מי שהוא צריך ליטול ואינו נוטל, אינו מת מהזקנה, עד שיפרנס לאחרים משלו! ועל זה נאמר, ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו, וכל הירא את אלוקיו יראה שלימה, לא יתעסק כלל ברדיפת ההון, ויבין כי כולו הבל, ויראת ה' הוא אוצר קיים. ולכן אמר דוד, אשרי כל ירא ה' ההולך בדרכיו, וסמך עניין לו, יגיע כפיך כי תאכל אשריך טוב

המתנות לפני החיים הוא אומר שהן רק היכי תמצוי לקיום החיים ובכח"ג לא הוזהר ודו"ק היטב (וממילא מובן היטב שאצל סדום זה כבר ממש מתנות של השחתה אבל כאן אין הדברים כן אלא אדרבה הן קיום החיים ופשיטא שמותר ליטול מהמצרים)

מבואר חלוקת החלונות באופנים אחרים קצת, ואי"ז נפק"מ לענייננו), ובכל יום זורחת השמש מחלון אחר ושוקעת בחלון אחר, וזהו שכתב ר"ת שבשעה שהשמש עדיין בעובי הרקיע היא מטלת זהרורים דרך החלון ולכן יש עדיין קצת אור.

ורבים תמהו על ר"ת דלא קי"ל כשיטת חכמי ישראל בזה, ובפרט מעת גילוי אמריקה שברור לכל ונראה לחוש שבליילה השמש מתחת הארץ כדעת חכמי או"ה.

והנה המהר"ל בבאר הגולה באר ו' פ"ג כתב לבאר את שיטת חכמי ישראל, וז"ל:

"עוד שם, תנו רבנן חכמי ישראל אומרים ביום החמה הולכת למטה מן הרקיע ובלילה הולכת למעלה מן הרקיע. וחכמי אומות עולם אומרים ביום החמה מהלכת למעלה מן הרקיע ובלילה למטה מן הרקיע. אמר רבי נראה דבריהם מדברינו שביום מעיינות צוננים ובלילה מעיינות רותחים, עד כאן, והם מבינים שכוונת חכמים ז"ל לומר כי החמה עוברת תוך הגלגל, וזה שאמרו שבליילה הולכת למעלה מן הרקיע. ואם כן יהיה הרקיע נקרע לפי שעה, והחמה עוברת תוך הגלגל, ודבר זה מן הנמנעות, גם החוש מכחיש זה, שאין השמש שוקעת רק מעל האופק, שהרי אותם שיש להם אופק אחר אין השמש שוקעת להם. ודבר זה אי אפשר להכחיש האדם שיש בו דעת, והנה אלו בני אדם הם רוצים לחשוב על דברי חכמים, ולא עמדו כלל על דבריהם. שאילו היה דעת חכמים שהחמה בלילה עוברת הגלגל, והולכת החמה למעלה מן הגלגל, לא היו אומרים שהחמה הולכת למעלה מן הרקיע, רק למעלה מן הגלגל, כמו שאמרו לפני זה גלגל קבוע ומזלות חוזרים'. אבל ענין גלגל וענין רקיע כל אחד בפני עצמו, כי הרקיע נופל על מה שהוא הרקיע שהוא על התחתונים, ודבר זה נקרא 'רקיע' בדברי חכמים, והוא 'רקיע' הנאמר בתורה. כי לא בא שם 'רקיע' על הגלגל כלל.

"ומעתה דעת חכמים שאמרו 'ביום [החמה] הולכת למטה מן הרקיע, ובלילה הולכת למעלה מן הרקיע', פירוש, ביום החמה נמצאת בעולם, והרקיע הוא התחלת התחתונים, והחמה הולכת למטה מן הרקיע ביום, והיא עם התחתונים. אבל בלילה החמה נבדלת מן העולם, ועל זה יאמר שהחמה למעלה מן הרקיע, פירוש 'הרקיע' שהוא התחלת התחתונים, ואז נאמר כי הרקיע מבדיל בין חמה ובין התחתונים, שהרי החמה אינה נמצאת עם התחתונים, ואין ספק כי

האדם לא ליטול מתנות, כי מתנות אלו הן בגדר קיום החיים (פוליסת חיים). ולפיכך מובן היטב למה סיים וחייתה נפשי בגלגל, כלומר אם היה הופך את הסדר, יכולה הייתה להתגב מחשבה אולי המתנות הן בגדר מותרות כי כבר חיים יש לו, אם כך המתנות הן רק בגדר תוספת ומותרות האסורות, אבל אם הוקדמו

(מהרה"ג החו"ב בעל וברך דוד שליט"א)

ג) ביאור שיטת חכמי ישראל וביאור שיטת ר"ת בשקיעת החמה

וְהַי הַשֶּׁמֶשׁ לְבֹא (טו, יב)

ידועה ומפורסמת שיטת ר"ת (בספר הישר סי' רכ"א ובתוס' שבת ל"ה ע"א ד"ה תרי) והרבה ראשונים ואחרונים שהשקיעה הנראית לעינים היא רק 'תחילת השקיעה', אך בין השמשות מתחיל רק ב"סוף השקיעה" שהוא ג' מילין ורביע אחרי תחילת השקיעה, וג' רבעי מיל אח"כ הוא צאת הכוכבים.

והטעם שרק אז נקרא "סוף השקיעה" פירשו התוס' שהוא "אחר שנכנסה חמה בעובי הרקיע", ור"ת עצמו בספר הישר ביאר את שיטתו בזה"ל: "ולא תימא משעה שרוצה החמה ליכנס ברקיע דמאז הוא מתחיל ליאדם אלא משתשקע החמה שכבר נכנסה ברקיע ועברה בעוביו של רקיע והוא עדיין כנגד החלון, ומשום שעדיין לא עבר את חלונו ולא פסק חלונו ללכת אחרי הכיפה הוא מטיל זהורורין ומאדים מושבו... ומשום הכי גרסי' ביה משקיעת החמה משעה שיתחיל ליכנס ברקיע לשקוע, ומשתשקע משמע שנכנס כבר ועדיין לא הגיע לאחורי כיפה מכל וכל".

ושיטה זו בנויה על שיטת חכמי ישראל בפסחים צ"ד ע"ב ש"ביום חמה מהלכת למטה מן הרקיע ובלילה למעלה מן הרקיע", וכן היא שיטת ר' יהודה ור' יוחנן ור' אבהו ועולא שם ע"א שחיטבו את עובי הרקיע לפי הזמן שמשקיעת החמה עד צאת הכוכבים, וכן היא שיטת ר' יהודה בב"ר פרשה ו' אות ח', דאיתא שם: "כיצד גלגל חמה ולבנה שוקעים ברקיע, ר' יהודה בר אלעאי ורבנן, רבנן אמרין מאחורי הכיפה ולמטה, ור' יהודה בר אלעאי אמר מאחורי הכיפה ולמעלה", וכן היא שיטת ר' אליעזר בב"ב כ"ה (ע"א וע"ב) דתניא התם: "ר"א אומר עולם לאכסדרה הוא דומה ורוח צפונית אינה מסובבת, וכיון שהגיעה חמה אצל קרן מערבית צפונית נכפפת ועולה למעלה מן הרקיע".

ומה שכתב ר"ת שבתחילת השקיעה החמה עדיין כנגד החלון, כוונתו למה שמבואר בכמה מקומות (פדר"א פ"ה, שמו"ר ט"ו כ"ב, ירושלמי ר"ה פ"ב ה"ד, ברייתא דשמואל פ"ג, ועוד) שיש ברקיע שס"ה חלונות כנגד שס"ה ימות השנה, קפ"ב במזרח וקפ"ב במערב ואחד באמצע, (כך כתוב בירושלמי הנ"ל, ובמדרשים

אלא מבואר מזה דהעיקר הוא לא מתי 'נראים' החושך והירח והכוכבים, אלא מתי הוא זמן 'ממשלתם' בעולם, דהיינו זמן השפעתם על העולם, שביום האור והשמש הם המושלים והמשפיעים, ובלילה המושלים והמשפיעים הם הלבנה והכוכבים.

ולפ"ז יש לומר ששיטת ר' יהודה היא ש"שקיעת החמה" אין הכוונה רק להסתרתה מן העין, אלא להסתלקות השפעתה מן הארץ, ולכן כל עוד החמה עדיין לא 'נבדלת' לגמרי מן הארץ נחשב שהיא עדיין באמצע שקיעתה, ולכן אף שכדור השמש הסתלק לגמרי מן העין כבר בתחילת השקיעה, מ"מ השקיעה ההלכתית נמשכת עוד ג' מילין ורביע אחרי השקיעה המציאותית.

ולפ"ז אפשר ליישב מה שקשה על שיטת ר"ת, למה אחרי ג' מילין ורביע נחשב "סוף שקיעה" הא עדיין לא עברה את עובי הרקיע, אך לפי דברי המהר"ל י"ל דקים להו לחז"ל שאז החמה נבדלת מן התחתונים כמעט לגמרי, ואז כבר מתעוררת קצת השפעת החושך והירח והכוכבים על הארץ, ולכן אז הוי ספק לילה.

ולפ"ז נראה ליישב גם את הקושיא הידועה על ר"ת, שבזמן ר"ת בארצות אירופה יש הרבה יותר אור והרבה פחות כוכבים ממה שיש בזמן ר"ת בארץ ישראל, (ברומרוג עירו של ר"ת עצמו אורך הנשף בקיץ הוא יותר משלש שעות, ובאשכנז הוא הרבה יותר), ומסתיימת דבריו ודברי כל הראשונים ברור שגם הם נהגו את כל דיני הלילה אחרי ד' מיל ולא יותר, ותמוה מאוד שהרי כל הסימנים שנאמרו בגמרא הם לפי אופק א"י, וא"כ נמצא שהם עצמם לא המתינו עד שיבואו אותם סימנים.

ויש המתרצים שהעיקר הוא שיעור הזמן של ד' מיל ולא הסימנים, והסימנים באמת נכונים רק לפי אופק א"י אך בארצות צפוניות צריך סימנים אחרים, אך זה תמוה מאוד דאיפכא מסתברא, דהרי סימני הלילה הכתובים בתורה הם רק החושך והכוכבים אך לא כתוב בשום מקום שיעור ד' מיל אחרי השקיעה, וקשה לומר שהשיעור הוא הלכה למשה מסיני, דהרי יש בגמרא כמה שיטות בזה, אם הוא ד' מיל או ה' מיל, וגם אם היה בזה הל"מ למה יש ספק אם ביה"ש יום או לילה, וגם בשיעור ביה"ש עצמו יש מחלוקת אם הוא ג' רבעי מיל או ב' שלישי מיל או חצי מיל או כהרף עין.

אך לפי מה שנתבאר הרי עיקר הסיבה ללילה אינו ראיית החושך והירח והכוכבים, אלא הקובע הוא **הזמן שנגמרה ממשלת השמש והחלה ממשלת השפעתם של הירח והכוכבים**, ולפי זה יש לומר שחז"ל בחכמתם העמוקה שיערו שעד ג' מילין ורביע עדיין מושלת בעולם השפעת החמה, ואח"כ במשך ג' רבעי מיל מסתלקת השפעת החמה

התחתונים יש להם גבול בפני עצמם, והגבול הזה הוא הרקיע, ופירוש זה מבואר מאוד, ומפני שהיו חושבים כי דברי חכמים על הרקיע אשר הוא הגלגל, ולכן היה להם זה דבר זר".

ע"ש במהר"ל שהאריך עוד בזה, וכן כתב שם פי"א, ע"ש.

ולפי דרכו נראה דמה שמבואר בגמ' שבזמן הנשף החמה בעובי הרקיע, הכוונה בזה היא שבאותו זמן החמה מובדלת קצת מן התחתונים אך עדיין לא נבדלת לגמרי, עד שיסתלק אורה לגמרי.

ונראה דלפי דרכו יש מקום ליישב היטב את שיטת ר"ת, דהנה בתורה כתוב "את המאור הגדול לממשלת היום", ולא כתוב "את המאור הגדול להאיר ביום", ובתהילים כתוב "את השמש לממשלת ביום", ולא כתוב "את השמש להאיר ביום", ועל כן יש לומר דהיום ההלכתי אינו דוקא בזמן שהחמה מאירה, אלא בזמן שהחמה 'מושלת' ומשפיעה, ולכן אף שחצי שעה אחר השקיעה כבר כבה אור החמה ונסתלק מרוב חלקי השמים והארץ של אותו מקום, מ"מ עדיין הוי "יום", דקים להו לחז"ל דבשעה זו השפעת החמה על אותו מקום עדיין חיה וקיימת.

ונראה ראייה לזה, שהרי בעלות השחר יש בעולם חושך וכוכבים יותר מתחילת בין השמשות, ואם הקובע את הלילה הוא החושך והכוכבים א"כ איך יתכן שבעלות השחר הוי יום גמור וביה"ש הוא ספק לילה, (וביותר קשה כן לפי שיטת הגאונים שג' רבעי מיל אחרי השקיעה הוא לילה גמור, אף שאז יש הרבה יותר אור והרבה פחות כוכבים מבעלות השחר), וכבר הקשו כן רבותינו בירושלמי ברכות פ"א ה"א, דאיתא שם (לפי גירסת הגר"א): "ר' חנינא חברהון דרבנן בעי כמה דאת אמר בערבית נראו שלשה כוכבים אף על פי שהחמה נתונה באמצע הרקיע לילה הוא, ומר אף בשחרית כן... אמר רבי הונא נלפינה מדרך הארץ שרי מלכא נפיק אף על גב דלא נפיק אמרינן נפיק, שרי מלכא עליל אף על גב דלא על אמרינן דעל", דהיינו שכשהמלך מתחיל לצאת אף שעדיין לא יצא לגמרי אומרים שכבר יצא, וכשהמלך מתחיל להכנס, אף שעדיין לא נכנס לגמרי אומרים שכבר נכנס.

ולכאורה לא מובן כלל איך המשל דומה לנמשל, הא בתורה כתוב "ולחושך קרא לילה", וכן כתוב "את המאור הקטן לממשלת הלילה", וכן "את הירח וכוכבים לממשלת הלילה", א"כ הדבר תלוי אם במציאות יש חושך וירח וכוכבים או לא, ולא אם 'אומרים' שהאור נכנס או יצא.

ועוד קשה (לפי כל השיטות) איך כתוב "את המאור הקטן לממשלת הלילה", וכן "את הירח וכוכבים לממשלת הלילה", הרי פעמים רבות הירח נראה גם ביום, וכן יש כוכבים גדולים הנראים ביום.

לכופה ללכת לארץ ישראל, ולזה אמר ויצאו ללכת ארצה כנען ויבא ארצה כנען ויעבר פירוש שכבר היה בארץ כנען ואברהם הלך משם להלן עד מקום שכם ועל זה לא היה יכול לכופה, אי נמי והכנעני אז בארץ שהיה הולך וכובש מזרעו של שם א"כ היו הדרכים משובשים בגייסות ולא היה יכול לכופה".

והמשך חכמה בתחילת הפרשה גם כן התקשה בזה, וכתב: "וצ"ע הא לארץ ישראל מצוה וכופה האיש את אשתו לעלות, ואז גם כן היתה ישיבת ארץ ישראל מצוה, וכמו דאיתא ביבמות (סד, א) זכר לדבר "ויהי מקץ עשר שנים וכו'", שאין ישיבת חוץ לארץ מן המנין, עיין שם. ומכאן סעד לשיטת 'יש מי שאומר', שהובא בשולחן ערוך (אבן העזר עה, ה) ודו"ק. [וזהו כתירוץ המגן אברהם].

ויתכן דרק אברהם היה מצווה "לך לך", לכן שרה לא היתה מצווה, לכן לא היה יכול לכופ אותה. ואולי כפי מה שדרשו בבבא בתרא, שאברהם קנה הארץ בהילוך, על מקרא "קום התהלך בארץ". אם כן לא היתה עדיין ישיבת ארץ ישראל מצוה, דעוד לא החזיק בה".

ועיקר קושייתם צריכה לי עיון גדול, שהרי אברהם לא ידע שהליכתו תהיה לארץ ישראל, וכמו שכתב רש"י בתחילת הפרשה (פסוק ב) "אל הארץ אשר אראך - לא גלה לו הארץ מיד, כדי לחבבה בעיניו, ולתת לו שכר על כל דבור ודבור", ואם כן מה מקום לכפות את אשתו ללכת עמו לארץ לא ידועה.

ב. והנה בעיקר הדין שהאיש כופה את אשתו והאשה את בעלה לעלות לדור בארץ ישראל, ואף מנוה היפה לנוה רע, ואפילו ממקום שרובו יהודים למקום שרובו כותים, כמבואר בשולחן ערוך (אבן העזר עה, ג), יש לדון מה הביאור באותה כפייה.

ואי אפשר לומר שזהו דין מדיני שעבוד האשה לבעלה, ראשית, שהרי מבואר בשולחן ערוך (שם, ד) שיכול הבעל להוציאה בלא כתובה, ודינה כמורדת [וכמבואר בבית שמואל (שם, יח)], ודוחק לומר

ומתעוררת השפעת הלבנה, ואז 'אור חושך משמשין בערבוביא', ואחר ד' מיל כבר כלתה לגמרי השפעתה של החמה, והארץ (באותו אופק) נתונה רק להשפעתם של הירח והכוכבים, וממילא שיעור ד' מיל נכון בכל מקום ומקום בעולם, ולפ"ז באמת סימני הגמרא הם רק לפי אופק א"י, כי הסימנים הם רק 'סימן' ולא 'סיבה', ועיקר הקובע הוא שיעור הזמן ולא הסימנים.

"ממדבר מתנה" - עיונים בפרשה

(מהרה"ג רבי בניהו כהן שליט"א)

ד) כפייה לעלות לארץ ישראל

א הפרשה פותחת באמירת הקב"ה לאברם (בראשית יב, א): "ויאמר יי אל אברם לך מארץך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך". וממשיך הכתוב (שם, ד): "וילך אברם כאשר דבר אליו יי וילך אתו לוט ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן".

ובזוהר הקדוש (פרשת לך לך, דף עט, א) דקדק בלשון הפסוק "ויקח", שלא שייך לאומרו בנוגע לבני אדם, ועל כן מבאר הזוהר הקדוש שאברהם לקח את שרה בדברים, והסביר לה שמוטב להתרחק מחברת אנשי רשע, וזה לשון הזוהר: "ויקח אברם את שרי אשתו, מהו ויקח, אלא אמשיך לה במילי מעלייתא, בגין דלית ליה רשו לבר נש לאפקא אתתיה למיהך בארעא אחרא בלא רעותא דילה, וכן הוא אומר (במדבר כ, כה) קח את אהרן (שם ג, מה) קח את הלויים, ובגין כך ויקח אברם משיך לה במלין ואודע לה ארחיהון דאינון בני דרא כמה בישין, ובגין כך ויקח אברם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו".

ומבואר בזוהר שאברהם לא היה יכול לכפות את שרה ללכת אתו, והקשה המגן אברהם בספרו שמן ששון על התורה (פרשת לך לך אות ב) "וקשה דתנן בסוף כתובות (קי, ב) הכל מעלין לארץ ישראל וכו'. וצ"ל כמו שכתבו תוס' (שם ד"ה הוא אומר) דעכשיו אין כופין משום דאיכא סכנת דרכים שהדרכים משובשים בגייסות, וא"כ אמר ויקח אברם את שרי אשתו שלקחה בדברים טובים, וקשה הא קי"ל שיכול

8
הכתובה, וכי אין לו זכות לדרוש מהאשה לקיים מצוות בארץ ישראל [ויעויין בחלקת מחוקק (סוף סק"כ) ועדיין הדברים אינם מחוורים כל כך].

ויעויין עוד בתשב"ץ (ח"ג סימנים קצח – ר) שהאריך בענין זה והעלה שהמצוות התלויות בארץ אינם נוהגות בזמן הזה אלא מדרבנן, ואם כן צריך ביאור מפני מה יכול הבעל לכופף את אשתו ולדון אותה כמורדת. ואמנם על עיקר דבריו כבר האריך המהרי"ט (י"ד כח) להוכיח שאין הטעם מצד מצוות התלויות בארץ, שהרי אשה ועבד אינם מצווים בזה, ובעל כך שזהו משום מצות דירה, וגם על טעם זה יש להקשות, מהיכי תיתי שבשביל מצות דירה בארץ ישראל יכולים לכפות זה את זה.

ג. ואשר יראה בזה, שבאמת דין כפיית אשה לבעלה ודין כפיית איש לאשתו הם מדיני הנישואין. ובביאור הדברים כתב החתם סופר (שו"ת יורה דעה רלד ד"ה והנלפע"ד): "והנה פלוגתת הרמב"ם והראב"ד ריש ה' חגיגה דלהראב"ד האשה רק משועבדת לבעלה לילך עמו לירושלים לשמחו ברגל ואפילו אי נימא דלא כראב"ד אלא שתישאר בביתו אם תרצה וכמו שעשתה חנה עד יגמל הנער מ"מ תשאר היא עזובה ועגונה ביו"ט בחו"ל והבעל יעלה לירושלים וכו', וא"כ בזמן שבהמ"ק קיים לא מבעיא הדר בחו"ל תוכל האשה לכופו לארץ ישראל לכל הפחות ומשם יסע לירושלים ברגל והיא עמו או אפילו תשאר בביתו בא"י אין כאן סכנה משא"כ ליסע מחוץ לארץ לארץ ישראל איכא טלטולא דאתתא טובא טפי ולהשאר בביתה בחוץ לארץ פשיטא דאינו נוח לה, על כן פשוט שכופה אותה לדור בארץ ישראל לא משום מצוה אלא משום עניני אשות שבינו לבינה, אלא אפילו אם דר בא"י מ"מ תוכל לכופו לדור בירושלים חדא ג"כ מטעם הנ"ל שקשה עליה אפילו נסיעה כ"ש ולהשאר בביתה מבלי שמחת י"ט ג"כ הוא משועבד לה מן התורה לושמחת אתה וביתך ועוד העולה לירושלים בזמן שבהמ"ק קיים אינו יוצא משם מהר ודר שם זמן רב וכו'".

שאשה נחשבת מורדת בבעלה בגלל אי הסכמה לעלות לארץ ישראל. שנית, שהרי דעת רוב הראשונים שאף האשה יכולה לכפות את בעלה לעלות לארץ ישראל, וכמשמעות סתימת השולחן ערוך [ואף שמדברי הבית שמואל (שם, כ) שהביא את דברי המהר"ם שמחלק בין איש לאשה, משמע שאין דין זה נוהג באשה, כבר תמה באבני נזר (י"ד תנד, א) "ואולם [לכאורה] דעת הבית שמואל שהביא דעת מהר"ם יחידאה היא, שהרי בשולחן ערוך (י"ד סוף סימן רסז סעיף פד) [איתא] דגם בזמן הזה העבד כנעני יכול לכופף את רבו. ונראין הדברים שהאשה יכולה לכופף בעלה [לכאורה] מקל וחומר שיד האדון על עבדו עשר ידות ממה שהבעל שליט על אשתו. והט"ז והש"ך שתקו ולא הביאו חולק בזה מכלל דלא ס"ל כהבית שמואל", וכוונתו לומר שאף אם נתעקש ונאמר שדברי השולחן ערוך הם כשיטת הרמב"ם שלא חילק בין האיש לאשה [וכמו שכתב הגר"א (אבן העזר שם, יז)] עדיין יקשה מפני מה לא העירו הט"ז והש"ך שהדברים שנויים במחלוקת], ואם כן צריך ביאור איזה שעבוד משועבד הבעל לאשתו לעלות לארץ ישראל.

והנה בביאור הגר"א (שם, יז) כתב לבאר את שיטת המהר"ם שמחלק בין כפיית האיש על אשתו, לבין כפיית האשה על בעלה, שדברי הגמרא שלא חילקו בזה נאמרו בזמן בית המקדש שאז גם לאשה היה מצוה לגור בארץ ישראל, אבל בזמן הזה שרק לאיש יש מצוה לגור, אין האשה יכולה לכפות את הבעל. ובלשונו: "ומזה הוכיח דכח האיש יפה מכחה, והטעם נ"ל דאין מצוה על האשה עתה לדור בא"י דמשום מצות הנהוגות שם דוקא האיש מצוה עליו לטרוח לקיים משא"כ בזמן בית המקדש".

וגם טעם זה צריך ביאור, וכי בשל מצוות של הבעל יכול הוא לכפות את אשתו לעבור עמו למקום אחר, ועוד קשה שאם זהו הטעם מפני מה פסק הרמ"א (שם, ד) שאם לאחר כמה שנים חוזר הבעל להתיישב בחוץ לארץ, צריך הוא לחזור ולשלם לאשה את

ולפי זה מבוארים הדברים היטב, המצוה היא סיבת העלייה, אבל אחרי סיבת העלייה נחשבת האשה כמורדת, ומבוארים דברי החלקת מחוקק מפני מה אם לאחר שנים חזר הבעל לחוץ לארץ חייב לשלם את הכתובה לאשתו, לפי שכעת הוברר שאין האשה מורדת.

ולפי זה עולה שתירוץ המשך חכמה שרק אברהם נצטווה במצות לך לך, ועל כן לא היה בכוחו לכפות את שרה, אינו מחוור. אמנם קושייתו על הזוהר מיושבת בלאו הכי, כיון שאברהם לא נצטווה לילך לארץ ישראל.

ומבואר מדברי החתם סופר שזכות הכפייה היא מטעם האישות, שהבעל מצווה לעלות לארץ ישראל, והוא אינו יכול בלי אשתו, ועל כן נחשבת האשה כמורדת מתשמיש. וכן להפך, כיון שהאשה רוצה לעלות לארץ ישראל, ויש לה זכות לכך, יכולה היא לכפות את בעלה. ונמצא שזכות העבד בכפיית האדון וזכות האשה והבעל אינם מאותה סיבה. [ואמנם החתם סופר שם סובר כדעת מהר"ם, אבל על כל פנים אפשר ללמוד מדבריו גם לפי הרמב"ם ודעימיה, ויעויין עוד באבני נזר (י"ד תנד, כח – כט) שהאריך בזה].

"נחשבה" – הגאון רבי יחיאל הלוי נוביק שליט"א

"הערות קצרות בפרשה"

ט"ו ה': ויוצא אותו החוצה וכו'. וברש"י, ולפי מדרשו אמר לו צא מאיצטגנינות שלך שראית במזלות שאינך עתיד להעמיד בן, אברם אין לו בן אבל אברהם יש לו בן, וכן שרי לא תלד אבל שרה תלד, אני קורא לכם שם אחר וישתנה המזל. ע"כ. ועי' רש"י ריש פ' תולדות אברהם הוליד את יצחק לאחר שקרא הקב"ה שמו אברהם אח"כ הוליד את יצחק. ע"כ.

ובמדרש רבה לך לך והובא בגבורות ד' להמהר"ל פ"ז, הן לי לא נתת זרע, א"ר שמואל בר יצחק המזל דוחקני אברם אין מוליד, אמר הקב"ה הן כדברך אברם אין מוליד אברהם מוליד שרי לא תלד שרה תלד. ויוצא אותו החוצה, רבנן אמרי נביא את ואין אסטרולוגין את שנא' ועתה השב את אשת האיש כי נביא הוא. ע"כ. ועי' במהר"ל שם שהק' דא"כ אמאי הוצרך לשינוי השם. וע"ש מה שתירץ

ונראה דיתכן לומר בזה. דהנה משמע דאין הוספת ה"ה גרידא גרמה לכך שיוכל להוליד, אלא רק מה שהקב"ה הוסיף לו ה"ה"א, וכן מדויק בלשון רש"י, אני קורא לכם שם אחר, לאחר שקרא הקב"ה שמו אברהם. ולפי"ז מוכח דהי' סגולה מיוחדת בקריאת שמו לאברהם ולא מצד שינוי השם גרידא. ועי' רש"י לקמן י"ז א' והי' תמים, ד"א והי' תמים, עכשיו אתה חסר ה' אברים וכו' אוסיף לך אות על שמך ויהיו מנין אותיותיך רמ"ח כמנין אברך. ע"כ. והרי דהי' סגולה מיוחדת בהוספת ה"ה על שמו. וא"ש דדוקא הי' צריך שהקב"ה יוסיף לו האות.

והנה הא דאמרו ז"ל, נביא את ואין את איצטרולוגין, היינו ע"ד אמרם אין מזל לישראל, והיינו דישראל שהם דבקים בהקב"ה יש להם מעלה שהם מעל הטבע ואינם נתונים לשלטון המזלות, וכן הדברים מבוארים במהר"ל שם ובהרבה מקומות. ולפי"ז י"ל דלמעלה זו לא זכה אאע"ה רק אחר שנקרא אברהם, ובזכות המילה. ומעתה נמצא דאין כאן שני דברים, אלא ענין אחד הוא, דאברהם מוליד היינו משום שהוא מעל הטבע והמזלות. וא"ש היטב.

וז"ל הגר"א בפ"י שה"ש פ"א פס' ו', כי רז"ל הסכימו שאין מזל לישראל ואם הם עושים רצונו של מקום עולים עד לשמים, וכשהם יורדים יורדין עד לעפר, והטעם לזה וכו' ולכן הכוכבים ומזלות מתנגדים לנו, שעפ"י המזל אברהם אינו מוליד, עד שהגביהו למעלה מן המזלות ואמר לו צא מאיצטגנינות שלך, וכו' עכ"ל. ודו"ק.

ט"ו ט"ז: ודור רביעי ישובו הנה. וברש"י, וכן הי', יעקב ירד למצרים צא וחשוב דורותיו, יהודה פריץ וחצרון, וכלב בן חצרון מבאי הארץ הי'. ע"כ.

והנה בבמדבר י"ג כ"ב, ויעלו בנגב ויבא עד חברון. וברש"י שם כתב, כלב לבדו הלך שם ונשתטח על קברי אבות שלא יהא ניסת לחבריו להיות בעצתם, וכה"א ולו אתן את הארץ אשר דרך בה, וכתוב ויתנו לכלב את חברון. ע"כ. ומעולם לא נתבאר לי מה הי' הענין של כלב להשתטח ולהתפלל דוקא על קברי אבות. עוד הקשו מדוע יהושע לא הלך להתפלל על קברי האבות. עוד הקשו מדוע יהושע לא הלך להתפלל על קברי האבות. עוד הקשו בהא דכתיב לעיל שם פס' ט"ו,

ויקרא משה להושע בן נון יהושע. ופירש"י התפלל עליו י-ה יושיעך מעצת מרגלים. ע"כ. ולמה לא התפלל גם על כלב. ועי' בישוב שתי הקושיות האחרונות, בס' שמירת הלשון ח"ב דברים נפלאים.

והנראה לומר, דהנה מדברי רש"י הנ"ל בפ' לך לך, מבואר דכל הבטחת ודור רביעי ישובו הנה, נתקיימה אך ורק בכלב. ולפי"ז יובן מה שכלב הלך להשתטח על קברי האבות, די"ל דהוא כדי לעורר זכות והבטחת ודור רביעי ישובו הנה. ולפי"ז א"ש הא דיהושע לא הלך להשתטח. ולפי"ז יובן נמי מדוע התפלל דוקא על יהושע ולא על כלב, ולהנ"ל מובן דכלב היתה לו הבטחת ודור רביעי ישובו הנה. וא"ש.

ט"ו ב': ובן משק ביתי הוא דמשק אליעזר. בפ' הגר"א על משלי פ' ו' פ' ז', כתב ד"מש"ק" הוא ראשי תיבות מושל שוטר קצין. ושם פי' דקצין הוא בחכמה שלומד תורה ברבים ומורה הוראה בישראל, ושוטר הוא במעשה לקיים הפסק ולרדות ולהכריח לעשות דבר, ומושל הוא במדות להשגיח שלא יהא עולה וגזל וחמס בעיר, ובזה פי' הפסוק הנאמר בפרשת חיי שרה פ' כ"ד פ' ב', ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו, דעבדו הוא שוטר, זקן ביתו הוא קצין, מושל כמושמעו משגיח. עכ"ד ע"ש.

ט"ו ח': ויאמר א' א' במה אדע כי אירשנה. ובברכות ד"ז ע"ב, אר"י משום רשב"י מיום שנברא העולם לא הי' אדם שקראו להקב"ה אדון עד שבא אברהם אבינו וקראו אדון שנאמר ויאמר א' א' במה אדע כי אירשנה.

"מתוך ההפיכה"

פרק מ"א "להיבנות על חשבון החבר"

תקציר:

יהודי עלום שם פונה אל רב משה יוסף הויזמן ומציע לו שידוך לבנו אפרים זלמן, משה יוסף מעיר לו כי יש לו בת קודם לכן, הלה מתפלא על הדבר, הוא מציע לו גם בשבילה שידוך בחור מישיבת חיי עולם בשם ליבל פריימן, רב משה יוסף מברר על הבחור ומגלה שמדובר בבחור שממש "אוצר" הוא שמח על ההצעה ויחד עם אשתו מנסים לשכנע את צארטיל שתסכים להיפגש, אך צארטיל בשלה, היא אינה מוכנה לשמוע על שום הצעה מלבד חיים שלום. לבסוף נאשים ההורים ומבינים שאין טעם יותר להתעסק עם הנושא.

ה"נייעסטיטס" הגדול יוסל פרקוביץ מנסה לברר אצל הספק הראשי של קווי הנייעס להיכ נעלם חיים שלום, הוא שומע שחיים שלום ירד רח"ל מהדרך הישרה ומסתובב בתל אביב אצל הציונים, את השמועות הללו מפיצים שני שונאים של חיים שלום שמנסים להכפיש את שמו בכל מחיר.

רב משה יוסף ובנו מצטערים מאד על היעלמות חיים שלום, ר' משה יוסף שולח אנשים לברר בכל רחבי הארץ אך כל המאמצים עולים בתוהו. היחידה שמקבלת ידיעות חלקיות זו האמא גב' פינקלשטיין, מכתבים מסתוריים מונחים מדי כמה שבועות בתיבת הדואר, כך לכל הפחות יודעת היא משהו עליו, אך הוא מעלים ממנה ידיעות ברוח, הוא לא מעוניין שתתחקה אחריו ולכן מטשטש את דבריו. האמא מתלבטת לאחר שזמן רב עובר, האם לשמוע שידוך עבור בתה חיה מלכה, היא מחליטה לשלוח את חברתה אל המו"צ ולשמוע את חוות דעתו.

ימים קשים באו על המפקדת האצ"ל בירושלים, לאחר הפרידה המאלצת מארגון "המרי האזרחי" ועקב החיכוכים הרבים עם הארגון העמית לח"י שביקשו להקצין את המבצעים כנגד האנגלים, הגיעו ימי שפל קשים על האצ"ל, הקושי הוגדל עם פשיטת הבולשת על דירותיהם של מושיקו וגואל רצון, היה נראה שהיה להם מידע מדויק היכן מתאכסנים השנים.

אזירה עכורה השתררה בקרב ההנהגה, היו חשדות כבדים על איזו "חפרפרת" שהסגירה את שני המתכננים לידי האנגלים, שני הבחורים החליפו דירות בתקופה האחרונה, החלפה להם ידיעה שהם "מבוקשים" על ידי האנגלים וחייהם בסכנה מרובה, הפחד שלהם גבר בתקופה האחרונה עד כדי שכמעט כל שבוע הייתה להם דירה אחרת.

אבל כל ניסיונות ההסתתרות לא צלחו, הבולשת הגיעה למקום מסתורם בשעת לילה מאוחרת בשעה שנמו על משכבם ולא היו יכולים להתנגד להם, היה להם מידע מדויק היכן הם נמצאים. היה ברור שהיה לאי מי עניין להסגיר את השניים כדי להחליש את הארגון, או אולי מאיזה טעם נסתר אחר, דבר זה הביא לאווירת חשדנות שהפריעה לניהול התקין.

למרות הכעס הגדול שהיה לעוזי עליהם (לאחר ניסיון ההתנקשות בעידו) עשה כל מאמץ להסתיר אותם מידי הבלשט, הוא גם הפעיל מאמצים כבירים על ידי סרגנט ביל ארווין שימנע את מעצרו, הוא הבטיח לו שיהיו מוגבלים ויותר לא יהיו בעימות חזיתי מול הבריטים, אך כל זה לא הצליח למנוע את מעצרו, הסרגנט חשש לעשות דבר שמא יבולע לו, גם כוחו לא היה חזק דיו כדי למנוע את ההסגרה.

למשטרה הבריטית היה חשבון ארוך עם אותם אחים, כי מלבד ניסיון הרצח היו שניהם מעורבים בחלק גדול מהמבצעים של האצ"ל, הם עלו על חלקם בתכנון מספר מבצעים שהביאו להם נזקים רבים, הם עיכבו אותם במעצר בתנאים גרועים מאד בלי עריכת משפט, יותר משמועה אחת חלפה לאחוז של עוזי כי יש תובע מרושע בשם ג'וזי בלוקר שמעוניין לתת להם עונש מוות ברירה.

"מה אני עושה כעת בלי צוות מתכנן? חשב עוזי ביאוש כשישב במשרדו בשעת בין הערבים, שעון על המפות הישנות שלו מנסה בעצמו לתכנן איזשהו מבצע, אבל מיד ראה את מוגבלותו, אין לו את האנשים המוכשרים לתפקיד, היו ימים כשיעידו ישב ובדקות סגר עניינים אבל כל זה נחלת העבר, עידו נעלם וצריכים תחליף, להכשיר אדם לתפקיד הנ"ל צריכים היו לזמן רב ולמורים מוכשרים שישכנו להכשיר אדם כזה, את מי אכשיר ובידי מי? חשב ביאוש.

לא היה זה סוד שעיקר המאמנים הטובים השתייכו ל"הגנה" והפלמ"ח שהיו גופים מאורגנים עשרות מונים מהאצ"ל שהיה גוף מאד חובבני, רוב אנשיו היו בעלי אידיאל שמוכנים היו להילחם במסירות נפש, יותר מלוחמי ההגנה והפלמ"ח, הם היו בעלי תעוזה וחמקמקים, מה שהועיל להם לצאת לפשיטות נועזות, אבל לא הייתה להם הכשרה צבאית מושלמת, אנשי ההגנה והפלמ"ח לא היו מוכנים לעזור ל"ארגונים פיראטיים" כפי שמינו אותם, כיון שלא היו מוכנים להיכנע למוסכמות שלהם.

לפתע הוא שומע דפיקות קצביות על דלת משרדו הקטנטן שבשכונת מוסררה, המשרד הנסתר ביותר, הוא היה מוסווה מבחוץ על ידי גיבובי חורבות וגרזאות מחונחות שציפו בכל רגע שיפנום מהמקום, למי שלא הייתה ידיעה על הנעשה, לא היה מעלה בדעתו שיש מתחת לכל החורבות את אחד המשרדים הכי מחתרתיים, אפילו המשטרה המנדטורית לא היה לה כל מושג על המשרדון, רק יחידי סגולה ידעו על המקום.

עוזי היה מופתע מאד מי דופק על דלתו? כמעט כל אלו שהיו אמורים להיפגש עמו היו מחוברים עמו בעזרת איתותים מסוימים עם קשר המפקדה, אף אחד לא דפק על הדלת, אם ק מודובר באחד שאין לו את הקוד, אולי מדובר באיזה יצור מסוכן.

מאיך למה שידפוק? הוא יכול לפרוץ בפתאומיות ובכך יהיה לו יתרון. גם הדפיקות מוכרות לו מאד, הוא מנסה להיזכר בהם, אך לשוא. הוא פותח את הדלת בזהירות ומציץ דרך החריץ כשידו האחת אוחזת באקדח שלוף, על כל צרה שלא תבוא.

מעבר לדלת ראה דמות ישנה מוכרת שחסרה לו חודשים רבים במקום, היה זה "רעול הפנים" הבחור הצ'למרי האנונימי שמאז שהכירו הוא מכונה בשם המצחיק "רעול הפנים" או בקיצור חיבתו, רולצ'יק או רולי, זה חודשים שאין לו מושג להיכן נעלם, אמנם הוא נעזר בו פה ושם, אבל בשל היותו מחוץ לאצ"ל לא נתן לו כל יחס, הוא לא ידע אף להתייחס אליו, מה הוא יכול להוסיף לו כרגע, אך אי אפשר היה להתעלם ממנו, הייתה לו ממנו עזרה רבה בגיוס חברים חדשים, לפיכך החליט להתייחס אליו עם כל הכבוד.

"לא יאומן את מי רואות עיני? איזו הפתעה נעימה לראותך רעולצ'יק יקר, חשבתני שחזרת לגומחה שלך במאה שערים, טוב לכם שם מאד, יש לכם עולם שלם שחי לפי תוכניות המתאר של בית ראשון ושני, אולי תתקדמו עם תכנית הקמת הבית השלישי, תהיה לכם תעסוקה רבה, למצוא פרים אילים כבשים ועיזים כדי להקריב בכל יום ובשבת וחג, נותר לי עוד משהו חרוט בזיכרון מהלימודים בבית הספר של המזרחי חחח אתה בודאי לא מאמין שעוזי החילוני למד משהו בחיים, אז תהיינה לך הרבה הפתעות, אם תרצה לבחון אותי במשניות תוכל לגלות אצלי אוצר בלום, אני לומד עד היום להנאתי פרקי משניות.

טוב נחזור לעניינינו, מה קרה עתה שנזכרת בנו? באת לראות אם אני עוד חי? או שהאצ"ל עוד קיים לאחר כל ההסגרות? הצטחק לו עוזי נהנה מהבדיחות של עצמו, מזמן לא שפג הומור חד כמו היום.

"הייתי מעוניין להתגייס בצורה רשמית לאצ"ל ולקבל את תפקיד האסטרטג שלכם."

"מהההההההההההההה? תחזור עוד פעם על דברים, אולי לא שמעתי טוב." שאג עוזי דהן אינו מאמין לשמע אוזניו.

"אני מדבר ברצינות רבה מאד, הפעם אני לא רוצה לעבוד על "תקן נמוך" של "גייס" בחורי ישיבה, אני רוצה משהו יותר מאתגר באורגון?"

"הבה נשמע, למה אתה מצפה שאקדם אותך במהירות האור?" השיב עוזי כשדעתו בדוחה עליו.

"אני לא מבקש הרבה, רק למלאות את התקן של "מתכנן המבצעים והאסטרטג" שלכם, אני יודע שכרגע התפקיד הזה מוחזק בשל מאסרם של גואל ומושיקו רצון בידי הבריטים ימ"ש."

"איזה יופי, אתה מעודכן בכל מה שנעשה בפנים, בלי להיות במקום?! אולי אתה איזה קולונל (אל"מ) אנגלי שיושב במחלקת המודיעין ועוקב אחריו, או אולי אתה סוכן כפול, כבר מזמן אני חושד שיש לנו חפרפרת, אולי לך יש קשר איתו?"

"חלילה וחס לחשוד בי בכאלו דברים, אני נאמן לארגון שלנו עד לטיפת דמי האחרונה, פשוט אני מרושת בכל מקום, יש לי קשר עם איציק חולדוב עם מני פיינשטיין ועם עזרא בכר, מספיק לך? מהם אני יודע על כל מה שנעשה בפנים, למרות שהייתה תקופה ששהייתי בעיר אחרת בשל סיבות שונות ומשונות, אבל לא זנחתי את הקשר עמם, כך ידעתי על הכל, אני יודע שאין לך מי שיאייש את התפקיד הזה משום כך באתי להציע את עצמי לתפקיד הנכבד, אני חושב שלא תתחרט על העסקה, לדעתי עוד תודה על כל יום שאני בתקן ה'ל, סיים הרעול עם חיך זחוח למדי."

"חחחחחחחחחח בדיחה יותר מוצלחת מזו לא שמעתי, אתה בעל חוש הומור טוב, אבל גם לי יש חוש הומור מעולה ולכן אשאל אותך: למה לא תבקש להיות ראש הארגון בכבודו ובעצמו, לזה אתה מתאים יותר?"

"אני מדבר ברצינות רבה, תביא לי מבצע שיש לך במחשבה לעשות ותראה שאני מכין לך כעת מפה ארגונית להפליא, בעצם למה לדבר דבורים מיותרים? אני כעת יכול לתכנן לך מבצע דמיוני עד הפרט האחרון. נניח שאתה מחליט כעת להתקיף את "מגרש הרוסים" אתה מעוניין להשתלט עליו, אני מכין לך מפה מושלמת איך תוכל להשתלט עליו בלי לאבד כוחות."

בלי לאבד זמן התיישב רעול הפנים ושירטט לו מפה מושלמת. עוזי בהה מולו פעור פה, עוזי הבין היטב במפות, רק שלא ידע איך משרטטים, הוא היה חסר מעוף וכישורים נוספים שבשלהם לא ידע לעבד מפה, אבל ידע לקרוא ולהבין במפות היטב, אי אפשר היה לעבוד עליו, הוא הבחין שהרעול מבין במפות ויודע לערוך אותם כאסטרטג מושלם.

עוזי התאגר וישב איתו באותו יום ארבע שעות על כל מיני סוגי מפות דמיוניות שחלקן היו אצלו כתוכניות מאגר בהמשך, רעול הפנים התגלה בפניו ל"פנומ" צבאי שהזכיר רבות את עידו.

לרגע התגנבה מחשבה בלב עוזי שרעול הפנים ועידו הם אדם אחד שמשחק בכמה דמויות, הגובה שלהם היה די זהה, אבל המשקל היה שונה, עידו היה מעט רחב גרם ואילו רעול הפנים היה כחוש למדי, עידו היה שלו בטבעו ואילו הרעול היה קופצני מידי, אבל שחקן טוב יודע לפתור גם זאת, ישנם אנשים שכל חייהם הם מסווה, אבל למה הוא צריך לשחק, אם הוא יכול לבוא כעידו, הוא היה מקבל אצלו יחס שונה לחלוטין, האם הוא יודע שרצו לרצחו נפש ולכן התחפש לרעול הפנים? אבל זה לא מתקבל על הדעת, הוא נזכר כי הלה היה רעול עוד בטרם הכיר את עידו, ובעצם הוא זה שהביא אותו לארגון.

"אמור לי מי אתה באמת? שאל עוזי את הרעול, אחת ולתמיד אני חייב לדעת מי אתה!"

הרעול היה במבוכה נוראה, הוא נזהר מכל משמר לא לגלות את זהותו רק חסר שהקנאים ידעו עליו הם יסגרו איתו חשבון ארוך, והנה עתה ניסיון כבד כל כך, הוא לא יכול לסרב לעוזי, אם ישמור על זהותו יפסיד את האופציה להתקדם בחיים, החלום שלו היה להנהיג את אצ"ל ולהתקדם משם למנהיגות הכלל ארצית, בחלומו הוא ממשיכו של מנחם בגין הדמות הנעלית ביותר בחזונו. האם הוא יוותר על הסיכוי במחיר שמירת האנונימיות המקודשת שלו. לאחר הסוסים רבים החליט לחשוף עצמו רק בפני עוזי.

"שמי שמוליק אייזנבאך, הכר נא את אחד מגדולי הפעילים של רב לייבל ועורקער, האדם שהכי מתעב את המחותרות, בפרט את אצ"ל ולח"י, אני הייתי "חוד החנית" בחבורה שלו "שומרי החומות" הייתי אקטיבי בתחומי, יותר מלייבל שהיה די אנמי."

בשל אופיי הסוער שדגל בנקיטת צעדים דרסטיים מול אלו שנשרו מן המחנה, הייתי "מוקצה מחמת מיאוס" אצל רבים מהישוב הישן שלא אהבו בלגנים והפגנות סוערות שארגנתי בכל יום מול "ברתי אונגרין" גרמתי בהתנהגותי שהמשטרה הבריטית הייתה מבקרת בסמטאות מאה שערים ומצרה את צעדי רבים מאנשי שלומנו שנחשדו במקומי.

אבל יש לי ראש חושב, היו לי שיחות עם הרבה מהצד השני שהצליחו לערער את אמונותי היוקדת בשיטה הקנאית, לפתע גיליתי את הצד השני והוא די קרץ לי, ו...אז קמתי ביום בהיר והחלפתי את עורי לחלוטין לא הייתי ירא שמים באמת הכל היה מלומדה אבל למרות זאת לא יכולתי לקום ולזרוק את הכל כאילו לא הייתי, ימים ולילות הפכתי בעניין, לפני שלוש שנים לאחר המון לילות נדודי שינה הגעתי למסקנה שהדרך שלנו לא נכונה, אנו נרדפים על ידי האנגלים והערבים ולבסוף נזרק חלילה לים, אין דרך אלא לגרש את האנגלים והערבים ולהקים מחדש את מלכות יהודה ובנימין.

לא שמרתי את דעותיי לעצמי, אלא התחלתי להטיף אותם ברבים, בשביל זה נרדפתי על צווארי על ידי חברי הקנאים שאחזו אותי לבוגד ושפל, בשל זה הייתי צריך להתחפש בשל הרודפים הרבים שמחפשים את ראשי, אין לי ברירה אלא להסתיר את זהותי עד יעבור זעם, החלטתי ללבוש מסכה בכל מקום ולהתכנות כרעול הפנים בלי שם, כך לא יכירו אותי. רק לך גליתי את סודי, אבל אני מבקש מאד לא לגלות את שמי לאיש, כדי שלא יקרה לי כפי שקרה לעידו.

"רק רגע, מאיפה אתה יודע מה קרה לעידו, היית איתו בקשר? הגיב עוזי הפתעה גמורה."

"כן ועוד יותר מכך, ממנו למדתי את תכנון המבצעים ועריכת המפות, שמונה חודשים ישבתי איתו עד שלמדתי לתכנן."

"מעניין, למה הוא לימד אותך זאת, דברים כאלו שומרים בסוד ולא נותנים לכל דורש?" שאל עוזי בחשד.

"סחטתי אותו תמורת התחייבות ללמוד איתו גמרא, השיב הרעול (שמוליק) בסרקזם.

לא אהבתי ללמוד גמרא בחיידר, הייתי הכי סתום בתחום זה, לא יודע למה לא נכנס לי בראש, החברים שלי טענו שכנראה שלא נזהרתי בילדותי ואכלתי מדבר שאינו מעושר או לא כשר כראוי, לכן הטמטמם מוחי, אבל לי נראה שהסיבה יותר פשוטה, ההורים שלי הכריחו אותי ללמוד ולא אהבתי זאת, הלחץ הביא שפיתחתי ללימוד שנאה עצומה, אבל אין לי ראש גרוע כל עיקר, עובדה שתחום שאני אוהב למדתי במהירות הבזק, אף עידו היה מופתע מהקליטה המהירה שלי".

"איפה עידו כיום"? שאל עוזי סקן עד לשמים.

"אצל האויב" השיב הרעול בצחוק ארסי.

"מהי כוונתך"? שאל עוזי במבט חקרני.

הוא עובד אצל מח"ץ, הוא המשרת של קליינצ'יק בימל. השיב הרעול בכעס עצום.

"אני לא מאמין לך, עידו הוא בחור יקר, הוא לא ימכור את האידיאל בשביל בצע כסף".

"רק רגע, למה אתה לא שואל את עצמך, להיכן נעלם הברנש זה שמונה חודשים"? התריס מולו הרעול.

"זו לא הוכחה, הוא נעלם בגלל שניסו להתנקש בחייו, לא הייתה לו ברירה אלא להיעלם עד שהמתנקשים ירגעו".

"אני יכול לתת לך את הכתובת המדויקת שלו, ואגב... יש לך הסבר איך המבצעים של מח"ץ וההגנה עלו רמה כה גבוהה"? השיב לו הרעול בחיך עקום.

"וואלה אתה צודק, עכשיו אמרת משהו, האסימון נפל לי הרגע, כל הזמן תמהתי מאיפה יש להם את השכלולים הרבים, הם עלו כמה רמות, אני לא כזה תמים, אבל כזו שחיתות לא האמנתי שתהיה אצל עידו שנחשב אצלי לאדם ישר מאד, שהוא ימצא אצלם?! אבל עכשיו שאתה אומר שכן, אז הכל מובן, את האמת שמהרגע הראשון חשדתי שבוימל המושחת שם את עיניו על הנכס שלנו, אבל לא חשבתי שעידו יקנה את הפיתוי... ובכן עידו הוא לא "אידיאליסט" הוא מכר את עצמו לכל המרבה במחיר". הגיב עוזי בתיעוב רב.

"לכן עזבתי אותו, למרות שיכולתי לנצל אותו כדי להשתפר, יש לי עוד הרבה ללמוד בתחום התכנון, אבל לא יכולתי לעמוד מנגד להיות שותף עם בוגד, אהיה אוטודידקט (לימוד עצמי) במה שחסר לי" הטעים הרעול שמוליק בהנאה מעצמו.

"איך גילית שהוא עובד עם בוימל"? שאל עוזי בהתעניינות.

"עקבתי אחרי השיחות שלו, הוא לא מספיק נזהר ממני" אמר שמוליק בגיחוק, מעלים את העובדה שפרץ לדירה של עידו עם מפתח סתרים, דבר שלא היה מוצא חן בעיני עוזי שהיה ישר דרך ולא אהב פורצים.

"מוחר, עידו הוא אדם זהיר מאד, בדיוק בקטע הזה כשל?!" התפלא עוזי.

"מחברותא לא נזהרים כל כך, הוא לא חשב לרגע שאחשוד אותו שהוא עובד עם מח"ץ, כל הזמן ניסה לעבוד עלי שהוא עובד עם ארגון האצ"ל בתל אביב, אבל לי זה לא הריח טוב, מעולם לא השתמש בשירותי והרי אני אצ"לניק, דבר זה גרם לי לחשוד שהוא מעלים דברים, לכן התעורר בי החשד, הייתי מתחבא בחדר סמוך ומקשיב לשיחות, עידו היה סבור שיצאתי מביתו לאחר הלימוד עמו, התמים האמין שתיכף ומיד יצאתי מביתו לכיון הדירה ששכרתי בקרבת מקום, כך הצלחתי לשמוע כמה שיחות מחשידות, צרפתי פרט לפרט עד שעליתי עליו בגדול.

סחטתי ממנו הודאה והוא נשבר כבר בחקירה הראשונה, הוא טען לי שלא ידע שהוא מסופח רק למח"ץ, הוא סבר שהוא עוזר לארגון הגג "המרי האזרחי" ששיתף כל הזמן איתנו פעולה, לפיך המשך את הקשר עם בוימל, הוא נראה לי שקן אמיתי, איך שמונה חודשים הוא עובד רק עם בוימל זה לא עוזר אצלו תהיה פשוטה: האם לא הפך להיות לוחם בשירות מח"ץ? מזה הסקתי שהוא פשוט מכר את עצמו לשטן.

צדקתי בהנחתי לחלוטין! הוא הצטדק שעשה זאת בשל קשיי פרנסה, הוא מפרנס משפחה וגם הורים ישישים, הוא צריך לכל פרוטה, האשמתי אותו כ"אחד שמכר את עצמו לשטן בעד בצע כסף" הוא היה מוכן לסגת מעמדתו, אבל רק אחרי שישלים את ההסכם שעשה איתו לשנה, אחרי כן יחזור אלינו, אמרתי לו שעליו לעזוב את המקום בו במקום, הוא סירב ומזה הסקתי שאסור לי להישאר איתו אפילו יום אחד נוסף, לכן לקחתי את כל החבילות שלי, שילמתי למשכיר על החודש אפילו שרק התחלתי אותו... והריני כאן".

עוזי החכם לא קנה את כל הסיפור, ראשו החריף חשד כי שמוליק בנה לעצמו "סיפור כיסוי" לא הכי חכם, דמותו לא נראתה לו ישרה לחלוטין, על כן עליו לנקוט בעמדה של "כבדהו וחשדהו" אבל החליט שעליו לקבל אותו לשירות הארגון, אבל לא לתת בו אמון רב, שמוליק נראה לו כיצור שמסוגל לבגוד בחברים לפי העניין, עידו לימד אותו את רזי המקצוע, אבל הוא לא בוש להציגו כאדם חסר "חוט השדרה" כדי להמאיסו בעיני מעבידו ובכך למנוע ממנו לחזור לשורות הארגון ולא עוד הוא פשוט ירש את משרתו... הרצחת וגם ירשת!?

